

SÖZLEŞMENİN YORUMUNDA YAPAY ZEKÂNIN DİJİTAL BİR YARDIMCI ARAÇ OLARAK KULLANILMASI

Doç. Dr. Gamze TURAN BAŞARA

Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
Medeni Hukuk Anabilim Dalı

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7729-6039>,
gamzeturan@gmail.com

Geliş Tarihi | Received: 17.08.2026

Kabul Tarihi | Accepted: 19.09.2026

doi: 10.59909/mhd.2020097

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Bu eser [Creative Commons Alıntı-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı](#) ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](#).

Atıf | Citation:

Turan Başara, Gamze. “Sözleşmenin Yorumunda Yapay Zekânın Dijital Bir Yardımcı Araç Olarak Kullanılması”. Medeni Hukuk Dergisi. 4/1 (2027), s. 1-27.

Yazar Beyanı

Mali Destek: Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yazarların Katkıları: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.

Etik Kurul Onayı Beyanı: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde MHD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde MHD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın MHD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir.

Author's Declaration

Financial Support: The author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Author's Contributions: This article was prepared by the author alone.

The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

The Declaration of Ethics Committee Approval: The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

The Declaration of Research and Publication Ethics: The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of MHD in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that Civil Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Civil Law Review.

SÖZLEŞMENİN YORUMUNDA YAPAY ZEKÂNIN DİJİTAL BİR YARDIMCI ARAÇ OLARAK KULLANILMASI

ÖZ

Yapay zekâ teknolojilerinin hukuk alanında kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, bu teknolojilerin sözleşmenin yorumlanmasında dijital bir araç olarak kullanılıp kullanılmayacağı da değerlendirilmesi gereken hususlardan biri hâline gelmiştir.

Sözleşmenin yorumu, yorum araçları ve ilkeleri birlikte değerlendirilerek bunlar arasında denge kurulmasına yönelik bilişsel bir süreci ifade eder. Bu bağlamda, yalnızca sözleşmenin yorumu değil, genel olarak bir hukuki muhakeme sürecinin, manuel kodlama yoluyla ya da yapay zekâ aracılığıyla en azından kısmen otomatikleştirilip otomatikleştirilemeyeceği tartışılmaktadır. Kodlama bakımından, bir makinenin belirli yorum yöntemlerini ve yorum ilkelerini tanıyacak ve bunlara sayısal bir değer atfedecek şekilde programlanması teorik olarak mümkün görünmektedir. Ancak böyle bir değerlendirme aynı zamanda insani bir değer yargısına dayanır. Bu nedenle mevcut durumda, bir makinenin tüm yorum araç ve ilkelerini tanımlayarak bunları somut bir yorum uyumsuzluğu bağlamında mukayeseli olarak değerlendirip aralarında bir denge kuracak şekilde programlanması olanaklı değildir. Yapay zekâ ise, yorum sürecinin son aşamasına, yani bir sözleşme hükmünün doğru anlamının seçilmesine katkıda bulunabilir. Bu bağlamda yapay zekâ, karara bağlanmış yorum uyumsuzluklarından veriler elde edebilir ve bunlara dayanarak gelecekteki yorum uyumsuzluklarının sonucuna ilişkin tahminlerde bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Sözleşmenin Yorumu, Subjektif Yorum, Objektif Yorum, Yapay Zekâ, Manuel Kodlama.

THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A DIGITAL TOOL FOR CONTRACT INTERPRETATION

ABSTRACT

The increasing use of artificial intelligence technologies in the field of law has given rise to the question of whether artificial intelligence is capable of interpreting contracts. As artificial intelligence technologies have begun to be used in the field of law, whether they can be employed as a digital tool for contract interpretation has become an issue warranting consideration.

Contract interpretation is a cognitive process aimed at achieving a balance between interpretative tools and principles through their joint evaluation. In this context, it is argued that not only contract interpretation, but legal reasoning in general, may be at least partially automated through manual coding or by means of artificial intelligence. From a coding perspective, it appears theoretically possible to program a machine to recognise certain methods and principles of interpretation and to assign numerical values to them. Nevertheless, such an evaluation is inherently linked to human value judgments. Therefore, it is not yet feasible for a machine to be programmed in such a manner as to enable it to identify all interpretative tools and principles, assess them comparatively within the context of a concrete interpretative dispute, and balance them. However, the application of artificial intelligence at the final stage of the interpretative process—namely, the selection of the correct meaning of a contractual provision—may prove beneficial. In this regard, artificial intelligence may derive data from previously resolved interpretative disputes and, on this basis, generate predictions regarding the outcomes of future disputes.

Keywords: Contract Interpretation, Subjective Interpretation, Objective Interpretation, Artificial Intelligence, Manual Coding.

GİRİŞ

Sözleşmelerin yorumlanması hem çok sık karşılaşılan hem de karmaşık bir faaliyettir. Bir sözleşmenin yorumlanması çoğu zaman onlarca sözleşme taslağının yanı sıra sözleşme öncesi taraflar arasında gerçekleşen yazışmaların dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini gerektirir. Şu halde, sözleşme yorumunda yapay zekâdan yararlanılması, yorum faaliyetinin belirli aşamalarının otomatikleştirilmesi ve bu suretle zaman ve maliyet tasarrufu sağlanması bakımından önemli imkânlar sunabilir. Bu bağlamda, söz konusu çalışma şu temel soruya cevap aramaktadır: Yapay zekâ sözleşmelerin yorumlanmasında kullanılabilir mi ve kullanılabilirse, yorum faaliyetinin hangi aşamalarında ve ne şekilde kullanılabilir?

Sözleşmenin yorumu, yorum araç ve ilkelerinin mukayeseli olarak değerlendirilmesine ve bunlar arasında bir denge kurulmasına dayanan bir süreçtir. Bu çerçevede, söz konusu faaliyet her ne kadar hukuki akıl yürütmenin en ileri ve incelikli alanlarından birini teşkil etse de, rekabet halindeki unsurların değerlendirilmesine dayanan bu düşünme sürecinin ilke olarak otomatikleştirilebileceği savunulabilir. Burada sözleşmenin yorumu faaliyetinin otomatikleştirilmesine yönelik olarak, muhakeme sürecinin aşamalarının tek tek manuel olarak kodlanması ve yapay zekâ kullanılması şeklinde iki temel yöntem bulunmaktadır.

Bu çalışmada, mehzaz kanun ülkesi olan İsviçre hukukundaki tartışmalardan yararlanılmış; özellikle konunun farklı yönleriyle ele alındığı ve yukarıda ortaya konulan soruları tartışıldığı güncel çalışmalardan biri olan Müller'in makalesi¹ önemli ölçüde yol gösterici olmuştur.

Çalışma kapsamında yapay zekâ aracılığıyla sözleşmenin yorumunun mümkün olup olamayacağı sorusunu yanıtlamaya geçmeden önce, sözleşme yorumunun genel çerçevesine ilişkin olarak yorumun amacı, yorum yöntemleri, yorum araçları ve ilkeleri ile genel yorum kuralları incelenecektir. Daha sonra bilişsel bir faaliyet olan yorumun insani bir değer yargısına dayanıyor olmasının yapay zekâ yardımıyla sözleşme yorumunun önünde bir engel teşkil edip etmeyeceği değerlendirilecektir.

I. SÖZLEŞMENİN YORUMU

Sözleşmenin yorumu, geçerli olarak kurulmuş, ancak uyuşmazlık konusu olan bir sözleşmenin içeriğini, hâkimin, tarafların birbirine uygun

¹ Christoph Müller, "Vertragsauslegung und Künstliche Intelligenz", AJP, 12 (2024), s. 1306 vd.

iradelerine göre belirlemesi faaliyetidir. Bu anlamda sözleşmenin yorumu kavramı, tarafların birbirine uygun gerçek veya farazi sözleşme iradelerinin anlamının hâkim tarafından tespit edilmesini ifade etmektedir².

Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 1. maddesi uyarınca tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmede, tarafların birbirine uygun olarak açıkladıkları iradelerinin gerçek anlamı, bazı şüphe ve tereddütlere neden olabilir. Tarafların biri, sözleşmenin içeriğini diğerinden farklı anlayabilir. Bu takdirde sözleşmenin içeriğiyle ilgili taraflar arasında bir yorum uyuşmazlığı söz konusu olmakta ve sözleşmenin yorumuna ihtiyaç duyulmaktadır.

Yorumun konusu, sözleşme değil, sözleşmeyi oluşturan irade beyanlarıdır³. Bu itibarla yorum uyuşmazlığı ancak geçerli olarak kurulmuş sözleşmelerde söz konusu olur. Hâkim, sözleşmenin esaslı noktaları üzerinde tarafların irade beyanlarının birbirine uygun olmadığını tespit ederse, sözleşmenin kurulmadığına karar verir. Bu durumda artık sözleşme kurulmadığı için, içeriği de söz konusu olmayacağından yorum talebi reddedilir⁴.

II. SÖZLEŞMENİN YORUMUNA İLİŞKİN TEMEL ESASLAR

Sözleşmenin yorumu, ya subjektif yorum kapsamında tarafların gerçek ve müşterek iradesinin tespitine ya da objektif yorum çerçevesinde farazi ortak iradenin belirlenmesine dayanır. Bu süreçte, söz konusu iradelerin ortaya çıkarılmasına hizmet eden unsurlar yorum araçları olarak adlandırılmaktadır. Öğreti ve uygulamada çeşitli yorum araçları geliştirilmiş olup bunlar arasında genel ve bağlayıcı bir öncelik sıralamasının bulunduğu söylenemez. Aksine, her bir somut olayda ilgili yorum araçları birlikte değerlendirilmeli ve bunlar arasında bir çatışma bulunması halinde hangisine

² Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019, s. 524; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018, s. 191; Ahmet M. Kılçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2022, s. 335; Selahattin Sulhi Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993, s. 148; Şener Akyol, *Sözleşmenin Yorumu*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010, s. 3; Ernst A. Kramer, *Berner Kommentar*, Band VI/1/1, Bern: Stämpfli Verlag, 1986, Art. 18, N. 16; Peter Gauch, Walter R. Schluep ve Jörg Schmid, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne ausservertragliches Haftpflichtrecht*, Band I, Zürich/Basel/Genf: Schulthess Verlag, 2008, N. 1196. YHGK, E. 14-262, K. 282, T. 12.05.2004 (Legalbank).

³ Akyol, *Yorum*, s. 7; Eren, *Genel Hükümler*, s. 524.

⁴ Eren, *Genel Hükümler*, s. 525.

üstünlük tanınacağına somut olayın koşulları dikkate alınarak karar verilmelidir⁵.

A. Yorumun Amacı

Sözleşmenin yorumu, tarafların sözleşme hükümlerinin anlamına ilişkin yorum uyuşmazlığına⁶ düşmeleri halinde hâkim tarafından yapılan yorum faaliyetine işaret etmektedir. Sözleşmenin tarafları, birbirlerinin gerçek iradelerini karşılıklı olarak doğru bir şekilde anlamış iseler, sözleşme bu iradelere uygun olarak kurulmuş olacağından, artık yorum yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Buna karşılık, taraflar sözleşmenin içeriği konusunda uyuşmazlığa düşerse (yorum uyuşmazlığı), hâkim, vereceği karar açısından gerekli olan sözleşme hükümlerinin anlamını belirler⁷.

Hâkim sözleşmenin içeriğiyle ilgili uyuşmazlığa ilişkin olmak üzere, tarafların birbirine uygun sözleşme iradesine sahip olduklarını tespit eder ve meseleyi buna göre çözer. Buna karşılık, olumsuz sonuçta, hâkim, sözleşmenin içeriğiyle ilgili uyuşmazlığa ilişkin tarafların birbirine uygun sözleşme iradesinin bulunmadığına karar verir. Bu takdirde bazı hallerde sözleşmede boşluk söz konusu olur ve şartları mevcutsa hâkim sözleşmenin tamamlanması yoluyla boşluğu doldurur⁸.

Yorumun amacı, sözleşmenin anlamını ya da içeriğini; başka bir ifadeyle tarafların bilinmeyen gerçek veya farazi iradesini tespit etmektir. Ancak burada tartışmalı olan tarafların gerçek iradesiyle kast edilenin ne olduğudur. Türk ve İsviçre hukuk öğretisinde hakim olan görüşe göre, gerçek iradeden anlaşılması gereken, iç iradedir. Bu yaklaşımın temel dayanağı, irade teorisini esas alan TBK'nın 19/I. (İBK m. 18/I.) maddesidir. Anılan hükme göre, sözleşmenin yorumunda esas olan tarafların gerçekte ne istemiş olduğunun

⁵ Wolfgang Wiegand, *Basler Kommentar, Obligationenrecht I*, hrsg., Corinne Widmer Lüchinger, David Oser, Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2020, Art. 18, N. 17, 18; Murat Sarıkaya, *Sözleşmenin Yorumu*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019, s. 257.

⁶ Yorum uyuşmazlığı, sözleşme kurulurken tarafların sözleşmenin bütününe ve nitelendirilmesine ya da belirli bir hükmüne birbirinden farklı anlamlar yüklemelerini ifade eder (Yorum uyuşmazlığı hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Hans Merz, *Vertrag und Vertragsschluss*, Freiburg: Universitätsverlag, 1992, s. 31-32; Christoph Müller, *Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht*, Art. 1-18 OR mit allgemeiner Einleitung in das Schweizerische Obligationenrecht, Bern: Stämpfli Verlag, 2018, Art. 18, N. 31 vd.; Sarıkaya, *Yorum*, s. 37 vd.)

⁷ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307; Ceren Damar, “Sözleşmenin Yorumu”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1/2 (2016), s. 91.

⁸ Eren, *Genel Hükümler*, s. 526; Kramer, BK, Art. 18, N. 21; Gauch, Schluep ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1204. YHGK, E. 14-262, K. 282, T. 12.05.2004 (Legalbank).

tespit edilmesidir⁹. Burada tarafların bilinmeyen gerçek iradelerinin nasıl araştırılacağı sorusu ortaya çıkmaktadır.

B. Sözleşmenin Yorumunda İkili Sistem: Subjektif - Objektif Yorum

Türk ve İsviçre hukuk öğretisinde ve İsviçre Federal Mahkeme kararlarında¹⁰ sözleşmenin yorumunda iki farklı yorum yönteminin bulunduğu kabul edilmektedir. Bu yorum türlerinden birincisi subjektif ya da amprik yorum, ikincisi ise objektif ya da normatif yorum olarak adlandırılmaktadır¹¹. Subjektif yorumun temel amacı, sözleşme taraflarının sözleşme kurulduğu andaki örtüşen gerçek iradelerinin tespit edilmesidir¹². Burada söz konusu olan irade iç irade olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte burada esas alınan iç iradenin, sözleşme taraflarının yalnızca kendi zihinsel dünyalarında kalan ve dış dünyaya hiçbir şekilde yansımayan bir irade olarak anlaşılmaması gerekir. Her ne kadar TBK'nın 19/I. maddesinde bu husus açıkça ifade edilmemiş olsa da, hükmün yorumundan bu sonuca ulaşılması mümkündür. Zira yorum kapsamında dikkate alınabilecek iç irade, tarafın iradesini herhangi bir şekilde dış dünyaya yansıtmış olması halinde söz konusu olabilir. Bu yansıma açık veya örtülü biçimde gerçekleşebileceği gibi, iradenin eksik ya da hatalı biçimde açıklanması da mümkündür. Buna karşılık, dış dünyaya hiçbir şekilde aktarılmamış ve yalnızca kişinin zihninde kalan bir iradenin sözleşmenin yorumunda dikkate alınması olanaklı değildir¹³.

⁹ Peter Jäggi, Peter Gauch ve Stephan Hartmann, *Zürcher Kommentar*, Art. 18 OR - Auslegung, Ergänzung und Anpassung der Verträge; Simulation, Zürich: Schulthess Verlag, 2015, Art. 18, N. 314; Nurihan Dalcı Özdoğan, "Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8/1 (2017), s. 48.

¹⁰ BGE 144 III 93, E. 5.2.3; BGE 147 III 153, E. 5.1.

¹¹ Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 335-336; Eren, *Genel Hükümler*, s. 527-528; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku*, s. 192; Claire Huguenin, *Obligationenrecht Allgemeiner und Besonderer Teil*, Zürich: Schulthess Verlag, 2014, N. 278 vd.; Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 11; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 356.

¹² Huguenin, *Obligationenrecht*, N. 280; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 357; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1037; Merz, *Vertragsschluss*, s. 104; Ingeborg Schwenzer, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, Bern: Stämpfli Verlag, 2016, s. 271; Sarıkaya, *Yorum*, s. 207; Dalcı Özdoğan, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 37; Damar, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 94; Akyol, *Yorum*, s. 6; Altan Heper, "Almanya'da Hukukta Yorum Üzerine Bazı Düşünceler", Ankara Barosu Dergisi, 1 (2012), s. 80. Yargıtay da bir kararında yorumun konusunun tarafların gerçek ve ortak iradelerinin tespiti olduğuna işaret etmiştir (Y 1. HD, E. 9085, K. 10692, T. 29.09.1989).

¹³ Dalcı Özdoğan, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 38; Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2008, s. 332; Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 12; Huguenin, *Obligationenrecht*, N. 278; Kramer, BK, Art. 18, N. 16.

Objektif yorum, sözleşme taraflarının irade açıklamaları ile davranışlarının güven teorisi çerçevesinde yorumlanmasını ifade eder. Bu yorum yönteminde, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 2/I. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralına göre, somut olayın tüm hal ve koşulları göz önünde bulundurularak, tarafların dürüst ve makul sözleşme tarafı olarak neyi istemiş olabileceği araştırılır¹⁴.

Subjektif yorum kapsamında tarafların birbirine uygun gerçek yani fiili iradesini tespit edilmesine yönelik yorum yapılırken, objektif yorumda güven ilkesine göre tarafların farazi iradelerinin tespitine yönelik yorum yapılır¹⁵. Subjektif yorum ampirik yorum olarak da adlandırılır; çünkü mahkeme tarafların gerçek iradesini somut olaydaki vakıalara dayanarak ampirik olarak belirlemeye çalışır¹⁶.

Subjektif ve objektif yorum yöntemleri, tarafların ampirik ya da normatif iradelerini belirlemek bakımından esas itibarıyla aynı göstergelerden hareket etmektedir. Bu nedenle, salt dogmatik açıdan bakıldığında iki yorum yöntemini kesin biçimde birbirinden ayırmak oldukça güçtür¹⁷.

Sonuç olarak, subjektif yorumun amacı, sözleşme taraflarının fiili ve birbirine uygun gerçek iradelerini tespit etmektir. Tarafların gerçek iradelerinin birbirine uygun olduğu ve karşılıklı olarak bilindiği tespit edilmişse, artık güven ilkesine göre yoruma ihtiyaç bulunmamaktadır. Buna karşılık, taraflar birbirlerini fiilen doğru anlamamışlarsa; yani birbirlerinin gerçek iradesini bilmiyorsa, o takdirde güven teorisi göre objektif yorum yoluyla tarafların somut olayın koşulları çerçevesindeki farazi iradeleri belirlenmeye çalışılır. Bu itibarla objektif yorum, sözleşmenin, tarafların farazi iradesine göre kurulmuş olduğu durum ile örtüşmektedir¹⁸.

¹⁴ Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 346, 356; Gauch, Schlupe ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1201; Huguenin, *Obligationenrecht*, N. 282; Schwenger, *Obligationenrecht*, s. 271; Merz, *Vertragsschluss*, s. 104; Dalcı Özdoğan, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 38; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 336; Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 333; Sarıkaya, *Yorum*, s. 235; Eren, *Genel Hükümler*, s. 531; Damar, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 95; Akyol, *Yorum*, s. 7; Heper, *Hukukta Yorum*, s. 80.

¹⁵ Wiegand, BSK OR I, Art. 18 N. 15; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 365; Huguenin, *Obligationenrecht*, N. 284.

¹⁶ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307; Müller, BK, Art. 18, N. 166 vd.

¹⁷ Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 14.

¹⁸ Dalcı Özdoğan, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 49.

C. Yorum Araç ve İlkeleri

Sözleşmenin yorumunda esas alınacak yorum araçlarının neler olduğu konusunda sınırlı sayımın yapılması mümkün değildir. Hâkim, yorumda belirleyici olan iradeyi ortaya koyan tüm unsur ve olguları dikkate almak zorundadır. Hâkimin somut olayda belirli bir yorum sonucuna ulaşabilmesi, çoğu durumda aşağıda açıklanan yorum araçlarının birçoğunu birlikte değerlendirerek bunlar arasında denge kurmasına bağlıdır.

Öğreti ve uygulamada sözleşmenin yorumunda özellikle önem taşıyan bir dizi yorum aracı geliştirmiştir. Bunlar, mahkemeye sözleşmenin yorumlanması konusunda bilgi sağlayan kaynaklar olarak hizmet eder¹⁹. Bu araçlara, aksi özellikle belirtilmedikçe, hem subjektif yorum kapsamında tarafların gerçek ve ortak iradesinin tespitinde hem de objektif yorum çerçevesinde farazi ortak iradenin belirlenmesinde başvurulabilir. Bununla birlikte, objektif yorumda yalnızca muhatap tarafından bilinen veya bilinmesi gereken koşulların değerlendirmeye dâhil edilebileceği göz önünde bulundurulmalıdır²⁰.

Burada bahse konu olan yorum araçlarının başında, taraflarca kullanılan ifadelerin kelime anlamı (gramatiksel yorum) gelir²¹. Bilindiği üzere, sözleşme, taraf iradelerine dayanan ve onların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulan bir hukuki işlemdir. Lafız ise tarafların iradelerini açıklamak için seçtikleri kelimelerdir. Sözleşmenin yorumunda tarafların söz konusu kelimeleri hangi iradeyi ortaya koymak için seçtikleri araştırılır²².

Tarafların bildiği ya da en azından bilmeleri beklenebilir olan ve sözleşmede yer verilen ifadeleri hangi şartlar altında kullandıklarını belirleyen vakıalar bütünü de yorum araçları arasında sayılır (eşlik eden tüm koşullara dayalı yorum). Esasında bu yorum aracı, gündelik iletişimimizin

¹⁹ Huguenin, *Obligationenrecht*, N. 286; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307.

²⁰ Sarıkaya, *Yorum*, s. 258.

²¹ Eren, *Genel Hükümler*, s. 529; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku*, s. 193; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 337; Sarıkaya, *Yorum*, s. 258; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, İstanbul: Legal Kitabevi, 2018, s. 491; Schwenzler, *Obligationenrecht*, s. 271-272; Andreas von Tuhr ve Hans Peter, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*, C. I, Zürich: Schulthess Verlag, 1984, s. 286; Björn Biehl, "Grundsätze der Vertragsauslegung", *JuS*, 50/3 (2010), s. 198; Gauch, Schluep ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1206; Kramer, *BK*, Art. 18, N. 22. Y. 4. HD, E. 12134, K. 13113, T. 26.10.1978. BGE 104 11 281, 283; 148 III 57, E. 2.2.1.

²² Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 19.

genel yapısını yansıtır. Şöyle ki, bir beyanın muhatabı ve beyan sahibi, söz konusu beyana ancak ortak vakıalar bütününden çıkan anlamı yükleyebilir²³.

Bunun yanı sıra, taraflarca kullanılan ifadelerin sistematik bağlamları içinde değerlendirilmesi gerekir (sistematik yorum). Bir yapboz parçasının anlamı ancak bütünüün tamamı içinde ortaya çıkar. Bu nedenle sözleşmede kullanılan ifadeler, taraflarca kullanıldıkları cümle, paragraf, madde, bölüm ve belge (sözleşme metni, ekler, genel işlem şartları vb.) içinde anlam kazanır²⁴.

Sözleşmenin yorumunda sözleşme öncesi ve sözleşmenin akdedilme süreci de önem arz eder (tarihsel yorum)²⁵. Bu kapsama sözleşmenin geçmişi; taraflar arasındaki sözleşme öncesi ilişkiler, özellikle daha önce akdedilmiş sözleşmeler ya da yerleşik teamüller dahildir. Sözleşmenin akdedilme süreci ise, sözleşmenin müzakeresi ve kurulması sırasında tarafların sergilediği tüm davranışları kapsar²⁶. Burada taraflar arasındaki önceki akdi ilişkiler ve tarafların uzun süreden beri uygulayageldikleri, aralarında yerleşmiş olan alışkanlıklar sözleşmenin yorumunda dikkate alınabilecektir²⁷.

Tarafların menfaat durumu ve sözleşmenin amacı da bir diğer yorum aracını oluşturur (teleolojik yorum)²⁸. Sözleşmenin amacının belirlenmesi, sözleşmenin kurulduğu anda tarafların menfaat durumunun tespit edilmesiyle yakından ilgilidir. Tarafların menfaat durumu, her bir tarafı sözleşme yapmaya sevk eden ve karşı tarafça anlaşılabilir nitelikte olan saik

²³ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307; BGE 148 V 70, E. 5.1.1.

²⁴ Eren, *Genel Hükümler*, s. 529; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 339; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku*, s. 193; Gauch, Schluep ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1210; Kramer, *BK*, Art. 18, N. 23 vd.; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 351; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307.

²⁵ Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 27; Schwenger, *Obligationenrecht*, s. 200; Kramer, *BK*, Art. 18, N. 27; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 389.

²⁶ Eren, *Genel Hükümler*, s. 529-530; Antalya, *Genel Hükümler*, s. 493-494; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 339; Gauch, Schluep ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1212 vd.; Kramer, *BK*, Art. 18, N. 27 vd.; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 354; Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 29; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307. Yargıtay, sözleşmedeki ifadelerin yeterince açık olmaması yahut metnin muğlak olması halinde tarafların iradelerini ortaya koymaya imkân veren yardımcı olgulara bakılması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, tarafların sözleşme müzakereleri ve sözleşmenin kurulması sırasındaki, ifa hazırlıkları aşamasındaki, sonrasındaki davranışları, menfaat durumları, amaçlarıyla, ilgili adet ve teamüller dikkate alınmalıdır (YHGK, E., 752, K. 415, T. 02.07.2025 (Legalbank)).

²⁷ Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 388.

²⁸ Kramer, *BK*, Art. 18, N. 35 vd.; Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 30; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 402 vd.; Sarıkaya, *Yorum*, s. 275. Y. 15. HD., 27.09.2011 T., 6315 E., 5419 K.. BGE 144 V 84, E. 6.2.1.

ve beklentileri ifade eder. Sözleşmenin amacı ise, tarafların kendi menfaatlerini gerçekleştirmek üzere vardıkları anlaşmada somutlaşır²⁹.

İlgili sektöre özgü varsa ticari teamüller de bir diğer yorum aracını oluşturur³⁰. Tarafların kullandıkları ifadeler ile sergiledikleri davranışlar, kural olarak, ilgili sektördeki teamül uyarınca bu ifade ve davranışlara atfedilen anlam çerçevesinde değerlendirilmelidir³¹. Bir teamülün sözleşmenin yorumunda esas alınabilmesi, tarafların söz konusu teamülün geçerli olduğu çevre ile ilgili olmalarına bağlıdır³².

D. Genel Yorum Kuralları

Öğreti ve uygulamada sözleşmenin yorumunda geçerli olan bir dizi yorum kuralı geliştirilmiştir. Yorum kuralı, yorumun hangi genel ilkeler doğrultusunda yapılması gerektiğini belirleyen esaslardır³³. Bunlar arasında, lafzı itibarıyla açık görünse dahi, her ifadenin gerçek anlamının ortaya çıkarılabilmesi için mutlaka yorumlanması gerektiğini ifade eden yorum zorunluluğu kuralı yer alır. Öğretide bir görüş, kullanılan ifadelerin lafzi anlamının, diğer yorum araçlarına kıyasla öncelik taşıdığını kabul etmektedir³⁴. Kanaatimizce, sözleşmenin lafzının, değerlendirme ağırlığı bakımından diğer yorum araçlarına kıyasla genel ve mutlak bir üstünlüğe sahip olduğu söylenemez. Bununla birlikte, sözleşmenin lafzının, yorum sürecinde inceleme sırası bakımından öncelikli olduğu söylenebilir; zira lafız, yorum faaliyetinin başlangıç noktasını teşkil eder³⁵. Sözleşmenin lafzı önemli olmakla birlikte, hâkim yorum yaparken, kullanılan ifadelerin lafzı anlamına bağlı kalmamalı, tarafların iradelerinin gerçek anlamını araştırmalıdır. Özellikle irade beyanını oluşturan sözcükler, muğlak ve birden çok anlama

²⁹ Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 30; Kramer, BK, Art. 18, N. 36; Sarıkaya, Yorum, s. 276.

³⁰ Schwenzer, *Obligationenrecht*, s. 200; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 435; von Tuhr ve Peter, *Obligationenrecht*, s. 288; Kramer, BK, Art. 18, N. 29; Damar, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 107. Yargıtay konuya ilişkin kararında, sözleşmede kullanılan deyim, tarafların mensup oldukları çevrede özel bir anlamı varsa, deyim bu özel anlamda kullanılmış sayılacağını ifade etmiştir (YHGK, E., 14-262, K. 282, T. 12.05.2004 (Legalbank)).

³¹ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1307. İsviçre Federal Mahkemesi'ne göre, sözleşmenin kurulmasından sonraki taraf davranışları, özellikle güven teorisine dayanan yorum kapsamında kural olarak önem taşımaz (BGE 144 III 93, E. 5.2.3).

³² Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 438; Biehl, *Vertragsauslegung*, s. 199; Sarıkaya, Yorum, s. 282.

³³ Huguenin, *Obligationenrecht*, N. 286.

³⁴ Müller, BK, Art. 18, N. 184-185; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 371 vd.; Kramer, BK, Art. 18, N. 22; Damar, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 101; Akyol, i, s. 51. İsviçre Federal Mahkemesi de sözleşmenin lafzının diğer yorum araçlarına kıyasla öncelikli olduğunu kabul etmektedir (BGer 5C. 87/2002; BGer 5C.179/2006; BGE 129 III 702).

³⁵ Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 18; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 337; Sarıkaya, Yorum, s. 262.

geliyorsa ya da sözleşmenin lafzı, amacıyla çelişiyorsa hâkim lafza bağlı kalmamalıdır³⁶.

Sözleşmenin yorumunda dürüstlük kuralı büyük önem taşır. Yorumun dürüstlük ve güven ilkesine (TMK m. 2) göre yapılması gerekir³⁷. Güven ilkesine dayanan objektif yorum, bu kuralın bir yansımasıdır. Güven ilkesi sözleşmenin her iki tarafının da menfaatini korumayı amaçlayan bir ilkedir. Güven ilkesine göre, irade beyanı anlamlandırılırken, beyanın muhatabının dürüstlük ilkesi (TMK m. 2) gereğince bu beyana nasıl anlam vermiş olabileceği tespit edilmelidir³⁸. Başka bir ifadeyle tarafların gerçek iradeleri tespit edilemediği takdirde güven teorisine göre farazi iradeleri araştırılmalıdır.

Bir diğer yorum kuralına göre, sözleşmenin yorumunda belirleyici olan an, sözleşmenin kurulduğu andır. Bu kural uyarınca sözleşme geçmişe etkili olarak (ex tunc) yorumlanır³⁹. Gerek subjektif yorum kapsamında tarafların gerçek ve müşterek iradesi, gerekse objektif yorum çerçevesinde esas alınan farazi ortak irade, sözleşmenin hâkim tarafından yorumlandığı andan önceki bir zaman dilimine aittir. Bu nedenle hâkim, yorum yaparken sözleşmenin kurulduğu andaki şartları ve tarafların o zamanki durumlarını dikkate almak zorundadır⁴⁰.

Sözleşme, bütünlük arz eden makul bir yapı çerçevesinde yorumlanmalıdır. Bu, bir yandan çelişkili sözleşme hükümlerinin mümkün olduğunca uyumlaştırılarak yorumlanması gerektiği anlamına gelir. Öte yandan, şüphe halinde sözleşme hükmünün geçerliliğini koruyan ve ona makul bir anlam verilmesini sağlayan yorumun tercih edilmesi gerektiğini ifade eder (favor negotii)⁴¹. Zira tarafların belirli bir amacı gerçekleştirmek

³⁶ Eren, *Genel Hükümler*, s. 531-532; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 338; Schwenzer, *Obligationenrecht*, s. 272; Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 18.

³⁷ Yargıtay konuya ilişkin kararında sözleşmenin dürüstlük kuralına uygun yorumlanması gerektiğine işaret etmiştir (YHGK, E., 752, K. 415, T. 02.07.2025 T (Legalbank)).

³⁸ Akyol, *Yorum*, s. 91 vd.; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, s. 336; Damar, *Sözleşmenin Yorumu*, s. 105; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, s. 150 vd.; Eren, *Genel Hükümler*, s. 531; Antalya, *Genel Hükümler*, s. 494; Gauch, Schlupe ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1226; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 419 vd.; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1308; BGE 143 III 134, E. 3.2.

³⁹ Eren, *Genel Hükümler*, s. 530; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 417; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1308; Gauch, Schlupe ve Schmid, *Obligationenrecht*, N. 1223.

⁴⁰ Kramer, *BK*, Art. 18, N. 18; Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 454-455; Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 36; Sarıkaya, *Yorum*, s. 252.

⁴¹ Jäggi, Gauch ve Hartmann, *ZK*, Art. 18, N. 488 vd.; Kramer, *BK*, Art. 18, N. 41; Wiegand, *BSK OR I*, Art. 18, N. 40; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku*, s. 194; Eren, *Genel Hükümler*, s. 532; Antalya, *Genel Hükümler*, s. 496; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, s. 151; Sarıkaya, *Yorum*, s. 303.

üzere bir hukuki işlem yapmak istemeleri karşısında, geçersiz bir sözleşme içeriğini istediklerini kabul etmek kural olarak isabetli olmayacaktır. Bununla birlikte, bu durum yalnızca objektif yorumun başlangıcında göz önünde bulundurulması gereken genel bir ilkeye işaret eder. Nitekim yorum faaliyetinin her halükarda sözleşmenin geçerliliğini sağlayacak ya da ona makul bir anlam kazandıracak şekilde sonuçlanması zorunlu değildir. Bu itibarla, yorum araçlarının birlikte değerlendirilmesi neticesinde, güven teorisi uyarınca sözleşmeye verilmesi gereken anlamın sözleşmeyi geçersiz kıldığı ya da objektif bakımdan makul olmayan bir içeriğe ulaştırdığı anlaşılırsa, bu sonucun yorum yoluyla değiştirilmesi veya düzeltilmesi mümkün değildir⁴².

Son olarak, birden çok anlama gelen sözleşme hükümleri şüphe halinde düzenleyenin aleyhine yorumlanır (in dubio contra stipulatorem/proferentem)⁴³. Zira kendisi lehine olan anlamı açık bir şekilde ifade etmesi, sözleşmenin ilgili hükmünü düzenleyen taraftan beklenir⁴⁴. Bu kural, sözleşmenin metni taraflarca birlikte hazırlanmış ve kaleme alınmışsa uygulanmaz. Uygulamada bu kural özellikle genel işlem şartlarının yorumunda kullanılmaktadır. TBK'nın 23. maddesinde, genel işlem koşullarında yer alan bir hüküm, açık ve anlaşılır değilse ya da birden çok anlama geliyorsa, düzenleyen aleyhine ve karşı tarafın lehine yorumlanacağı düzenlenmiştir.

III. YORUM VE YAPAY ZEKÂ

A. Yapay Zekâ Kavramı

Girişte ortaya konulan soruların yanıtlanabilmesi için öncelikle yapay zekâ kavramının açıklanması gerekir. Esasında yapay zekânın halihazırda genel kabul görmüş yeknesak bir tanımı bulunmamaktadır. Öğretide yapılan tanımlarda yapay zekânın temel özellikleri olarak yapay-insan yapımı bir sistem olması, problem çözme kapasitesi, özerklik (otonomi) ve uyarlanabilirliği vurgulanmaktadır⁴⁵. Bu çerçevede yapay zekâ, gerçek veya

⁴² Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 40; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 491; Sarıkaya, Yorum, s. 303.

⁴³ Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 498; Wiegand, BSK OR I, Art. 18, N. 40; Tekinay vd., Borçlar Hukuku, s. 151-152; Oğuzman ve Öz, Borçlar Hukuku, s. 194; Kılıçoğlu, Genel Hükümler, s. 336; Eren, Genel Hükümler, s. 532; Akyol, Yorum, s. 71 vd.; Sarıkaya, Yorum, s. 305; BGE 113 II 49; BGE 149 V 203. Yargıtay, "kaleme alan sözleşme tarafı aleyhine yorum" şeklinde ifade etmiştir (Y.19 HD, E. 19089, K. 4156 T. 24.05.2017).

⁴⁴ Sarıkaya, Yorum, s. 305; Jäggi, Gauch ve Hartmann, ZK, Art. 18, N. 506.

⁴⁵ Gamze Turan Başara, "Avrupa Dijital Düzenleme Sisteminde Yapay Zekâ Yasası", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 73/4 (2024), s. 2985.

sanal ortamı etkileyebilen, insan tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda tahminlerde bulunabilen, öneriler geliştirebilen ya da kararlar alabilen makine temelli yazılımsal sistemler bütünü olarak tanımlanmaktadır⁴⁶. Diğer bir tanıma göre yapay zekâ, insan müdahalesi olmaksızın otonom biçimde faaliyet gösterebilen, kendisine verilen görevleri uzun süreli ve eşgüdümlü şekilde yerine getirebilen, çevresini algılayarak buna uygun tepkiler geliştirebilen, kendini geliştirme ve yenileme kapasitesine sahip olan ve nihayetinde rasyonel biçimde en uygun sonuca yönelen kararlar alabilen yazılımsal ve donanımsal sistemler bütünüdür⁴⁷.

Avrupa Komisyonu'nun 25 Nisan 2018 tarihinde yayımlanan Avrupa Yapay Zekâ (COM (2018) 237 Final) bildirisinde yapay zekâ kavramı tanımlanmıştır. Buna göre yapay zekâ, belirli bir derecede otonom özelliği bulunan ve bu sayede çevresini analiz eden ve kendisinden beklenen hedeflere ulaşmak için (verilen komut doğrultusunda) akıllı davranabilen sistemlerdir⁴⁸. Ancak öğretilerde bir görüş bu tanıma eleştirmekte ve tanımda yer alan “akıllı” ve “belirli bir derece” kavramlarının belirsiz olduğu ve hukuki güvenliği azalttığını, bu nedenle sınırlı bir kullanıma sahip olduğunu ifade etmektedir⁴⁹.

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 2024/1689 sayılı Yapay Zekâ Tüzüğü'nde yapay zekâ kavramının tanımına yer verilmemiş, ancak yapay zekâ sistemi tanımlanmıştır. Tüzük'ün 3/1. maddesine göre, yapay zekâ sistemi, farklı derecelerde otonom çalışmak üzere tasarlanmış; bazen tamamen otomatik olabilirken bazen insan müdahalesiyle çalışabilen, çalışmaya başladıktan sonra uyarlanabilir olabilen, yani yeni verilere ve

⁴⁶ Mathias Honer ve Philipp Schöbel, “Das Gesetz über Künstliche Intelligenz im System der europäischen Digitalregulierung – Ein Überblick,” JuS, 7 (2024), s. 648; Ebru Armağan Bozkurt Yüksel, “Avrupa Komisyonu'nun Yapay Zekâ Tüzük Teklifi'ne Genel Bir Bakış,” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 13/51 (2022), s. 21; Mesut Serdar Çekin, *Yapay Zekâ Teknolojilerinin Hukuki İşlem Teorisine Etkileri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 10; Şebnem Akipek Öcal, “Yapay Zekâ ve Hukuki Niteliği,” Hukuk Perspektifinden Yapay Zekâ, ed. Erdem Büyüksağış, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022, s. 12-13; Mustafa Aksu, “Yapay Zekâ ve Hukuk -Teknik ve Hukuki Altyapı ve Çerçeve-,” ed. Mustafa Aksu, *Yapay Zekâ ve Hukuk*, İstanbul : On İki Levha Yayıncılık, 2024, s. 54.

⁴⁷ Remzi Demir, *Yapay Zekâ İmalatçısının Ürün Sorumluluğu*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2023, s. 26; Erdem Doğan, *Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Sorumluluğu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 28.

⁴⁸ Mitteilung Der Kommission Künstliche Intelligenz Für Europa (COM (2018) 237 Final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0237> (erişim: 05.08.2026).

⁴⁹ Lukas Ströbel ve Robert Grau, “KI-gestützte Medizin-Apps”, ZD, 11 (2022), s. 600.

çevresel koşullara göre kendini ayarlayabilen, açık (belirli) ya da örtük (belirsiz) hedefler için alınan girdilerden, fiziksel ya da sanal ortamları etkileyebilen tahmin, içerik, öneri ya da karar gibi çıktılar üreten makine destekli bir sistemdir⁵⁰.

Yapay zekâ sistemleri, yalnızca yazılım desteğiyle sanal bir ortamda çalışabileceği gibi, bir donanım içerisine yerleştirilmiş de olabilir. Bu itibarla yapay zekâ sistemi ifadesi, yapay zekâ destekli herhangi bir bileşen, yazılım ya da donanım biçimini kapsar. Ancak bu ayrım tanımlama bakımından önem arz etmemektedir. Yapay zekâ olarak ifade edilen tüm sistemlerin ortak özelliği, akıllı ve insan benzeri bir davranış gösteren bilgi teknolojisine sahip olmalarıdır⁵¹.

Kavramsal belirsizliklere rağmen, dijital sistemlerle yapay zekâ sistemleri arasındaki benzerlikler göz ardı edilmemelidir. Daha yakından incelendiğinde, yapay zekâ sistemleri dijital sistemlerin bir alt kümesini oluşturmaktadır. Zira kavrama hangi anlam verilirse verilsin, yapay zekâ sistemleri, robotlar ve yazılım ajanları biçimindeki teknolojik bilgi işleme sistemleridir⁵². Bununla birlikte her dijital sistem zorunlu olarak bir yapay zekâ sistemi değildir. Bu durum, esas alınan yapay zekâ anlayışına bağlıdır. Bu bağlamda özellikle bilgisayar biliminde yapay zekânın karakteristik özelliklerinin sıralanması suretiyle tanımlanması önerilmektedir. Burada özellikle deneyimlerden öğrenebilme ve görevleri sürekli yönlendirme olmaksızın yerine getirebilme yeteneği kastedilmektedir⁵³. Kanaatimizce isabetli olan bu anlayışa göre, yapay zekâ sistemleri öğrenme yeteneğine sahip dijital sistemler olarak değerlendirilmektedir⁵⁴.

B. İnsan Zekâsının Sözleşmeyi Yorumlaması

Yapay zekânın bir hukukçu gibi işlev görüp göremeyeceğini ortaya koyabilmek için öncelikle insan zekâsının sözleşmeleri nasıl yorumladığının

⁵⁰ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689(erişim: 05.08.2026).

⁵¹ Ströbel ve Grau, *KI-gestützt*, s. 600; Betül Aldemir Toprak, *Sağlık Alanında Yapay Zekâ Sistemlerinin Kullanımı ve Hukuki Sorumluluk*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025, s. 32; Yasemin Güllüoğlu ve Fatih Erdemir, “Legal and Compliance Risks of New Technologies”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2024), s. 690.

⁵² Christapor Yacoubian, *Die Haftung des Vertragsschuldners beim Einsatz digitaler Systeme*, Basel: Helbing Lichtenhahn, 2024, s. 19.

⁵³ Stuart J Russell ve Peter Norvig, *Artificial Intelligence, A Modern Approach*, Hoboken, 2021, s. 68; Yacoubian, *Einsatz digitaler Systeme*, s. 19.

⁵⁴ Gerhard Wagner, “Haftung für Künstliche Intelligenz – Eine Gesetzesinitiative des Europäischen Parlaments”, *ZEUP*, 2021, s. 547; Zech, Herbert. “Haftung für Trainingsdaten Künstlicher Intelligenz”, *NJW*, 2022, s. 503; Yacoubian, *Einsatz digitaler Systeme*, s. 19.

incelenmesi gerekir. Bir sözleşmeyi yorumlarken zihnimizde tam olarak ne tür süreçler gerçekleşmektedir? Genel itibarıyla sözleşmenin yorumunun, gündelik iletişim süreçlerinden farklı olmadığı kabul edilir. Her iki durumda da, bir beyanın muhatabı ile beyan sahibinin, taraflarca bilinen ya da en azından objektif olarak bilinebilir olan koşullar çerçevesinde söz konusu beyana yükledikleri anlam belirleyicidir. Bu nedenle bilişsel bilimler tarafından geliştirilen iletişim modellerine başvurulması yerinde olacaktır⁵⁵. Bu modeller sözleşmelerin yorumuna uygulandığında amaç, sözleşme hükmüne yüklenebilecek anlamın, yukarıda açıklanan yorum araç ve ilkeleri ile somut olayın koşulları dikkate alınarak belirlenmesidir. Bu süreçte hukukçunun düşünme biçimi, birbirini takip eden ve gerektiğinde geri dönülerek yeniden değerlendirilebilen bir dizi aşamada açıklanabilir⁵⁶.

1. Yorum uyumsuzluğunun ve yorumlanması gereken sözleşme ifadelerinin belirlenmesi,

2. İfadenin anlamının belirlenmesinde önem taşıyan sözleşme içi ve sözleşme dışı unsurların ortaya çıkarılması,

3. Bu unsurlar ışığında ifadenin taşıyabileceği makul anlam seçeneklerinin oluşturulması,

4. Her bir anlam seçeneğini destekleyen veya zayıflatan yorum araçlarının ve hukuki argümanların karşılaştırılması,

5. Somut olayın bütün koşulları dikkate alınarak tercih edilen anlamın belirlenmesi ve bu tercihin hukuken gerekçelendirilmesi.

Bu aşamaları somutlaştırmak üzere şu örnek olay ele alınabilir: Bir yazılım şirketi ile bir banka arasında, bankanın kullanacağı özel bir yazılımın geliştirilmesine ilişkin sözleşme akdedilmiş ve sözleşmede yazılımın tesliminin “30 gün içinde” gerçekleştirileceği kararlaştırılmıştır. Sözleşmede “gün” ifadesinin takvim günü mü yoksa iş günü mü olduğu belirtilmemiştir. Yazılım şirketi, sözleşmenin imzalanmasından 30 takvim günü sonra teslim gerçekleştirmiş; ancak bu tarihin araya giren hafta sonları ve resmi tatiller nedeniyle 21 iş gününe karşılık geldiğini belirtmiştir. Banka ise sözleşmede “iş günü” ifadesinin kullanılmadığını, bu nedenle 30 günlük sürenin 30 takvim günü olarak anlaşılması gerektiğini ve teslimin geciktiğini ileri sürmüştür.

⁵⁵ Müller, *Vertragsauslegung*, N. 1310.

⁵⁶ Ryan Catterwell, “Automation in Contract Interpretation”, *Law, Innovation and Technology*, 12/1 (2020), s. 84-85.

İlk aşamada, yorum uyumsuzluğunun, sözleşmede kullanılan “30 gün” ifadesinin somut olayda takvim günlerini mi yoksa iş günlerini mi ifade ettiği noktasında ortaya çıktığı belirlenir.

İkinci aşamada, bu ifadenin anlamının belirlenmesinde önem taşıyabilecek unsurlar ortaya çıkarılır. Sözleşmenin diğer hükümlerinde sürelerin nasıl ifade edildiği, tarafların sözleşme görüşmeleri sırasında teslim tarihine ilişkin açıklamaları, taraflar arasındaki önceki uygulamalar, yazılım geliştirme sektöründeki ticari uygulamalar ve teslimin niteliği dikkate alınabilir.

Üçüncü aşamada, “30 gün” ifadesinin taşıyabileceği farklı anlam seçenekleri belirlenir. Lafzi ve gramatiksel yorum bakımından “gün” kavramının kural olarak takvim günlerini ifade ettiği ileri sürülebilir. Buna karşılık, sözleşmenin konusu ve tarafların ticari ilişkisi dikkate alınarak, tarafların “30 gün” ifadesiyle fiilen 30 iş gününü kastettikleri savunulabilir. Ancak sözleşme yalnızca lafzi anlama dayanılarak değil, taraflarca bilinen ya da en azından objektif olarak bilinebilir olan vakıalar bütünü dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

Dördüncü aşamada, bu yorum seçeneklerini destekleyen veya zayıflatan hukuki ve olgusal unsurlar karşılaştırılır. Sözleşmede “iş günü” ifadesinin hiç kullanılmamış olması, takvim günü yorumunu destekleyen güçlü bir lafzi unsur oluşturabilir. Buna karşılık, tarafların sözleşmenin diğer hükümlerinde süreleri fiilen iş günü üzerinden hesaplamış olmaları veya sözleşme görüşmelerinde teslim süresinin yaklaşık altı haftalık bir geliştirme dönemi olarak ifade edilmiş olması, 30 iş günü yorumunu destekleyebilir. Ayrıca yazılımın geliştirilmesinin yalnızca hafta içi yürütülebilen bir faaliyet olması da değerlendirmeye alınabilir.

Beşinci aşamada ise, somut olayın bütün koşulları birlikte değerlendirilerek “30 gün” ifadesine hangi anlamın verilmesi gerektiği belirlenir ve bu tercih gerekçelendirilir. Örneğin tarafların sözleşmenin diğer hükümlerinde “gün” ifadesini takvim günü anlamında kullandıkları tespit edilirse, lafzi yorumun yanında sözleşmenin bütünlüğü de takvim günü yorumunu destekleyecektir. Buna karşılık tarafların önceki ticari ilişkilerinde aynı ifadenin sürekli olarak iş günü şeklinde uygulandığı ve karşı tarafın da bu uygulamayı bildiği tespit edilirse, somut olay bakımından 30 iş günü lehine yorum yapılması mümkün olabilir.

Bu bağlamda, yapay zekânın farklı anlam seçenekleri lehine ileri sürülen rekabet halindeki argümanları bu şekilde karşılaştırmalı olarak

değerlendirme kapasitesine sahip olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir.

Sözleşme yorumu, yorum araç ve ilkelerinin birbiriyle mukayese edilerek değerlendirilmesi ve bunlar arasında bir denge kurulmasından ibarettir. Bu yönüyle sözleşme yorumu, hukuki akıl yürütme faaliyetinin en ileri ve incelikli alanlarından birini teşkil etmekle birlikte, rekabet halindeki unsurların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesini içeren bu tür bir muhakeme sürecinin bazı unsurlarının belirli ölçüde otomatikleştirilebileceği kabul edilebilir. Ancak burada söz konusu olan, yorum faaliyetinin bütünüyle makineye devredilmesi değil, yorum sürecinde gerçekleştirilen belirli işlemlerin yapay zekâ tarafından desteklenmesidir. Bu kapsamda yapay zekânın sözleşme yorumunda üstlenebileceği işlevler dört başlık altında incelenebilir⁵⁷:

1. Sözleşme hükmünün bağlamını ve ilgili verileri analiz ederek, hükme yüklenebilecek farklı anlam seçeneklerinin ortaya çıkarılması,
2. Her bir anlam seçeneğiyle bağlantılı olarak dikkate alınabilecek yorum araç ve ilkelerin, içtihatların ve diğer ilgili verilerin belirlenmesi,
3. Farklı anlam seçeneklerini destekleyen veya bunlara karşı ileri sürülebilecek hukuki argümanların tespit edilmesi ve karşılaştırılması,
4. Elde edilen veriler ve argümanlar arasındaki ilişkilerin ortaya konulması suretiyle, farklı yorum seçeneklerinin hangi gerekçelerle tercih edilebileceğine ilişkin bir değerlendirme ve öngörü sunulması.

C. Otomatikleştirme Yöntemleri

Burada yalnızca sözleşmenin yorumu değil, genel itibarıyla bir hukuki akıl yürütme sürecinin makine aracılığıyla otomatikleştirilmesine yönelik olarak, muhakeme sürecinin aşamalarının tek tek manuel olarak kodlanması ve yapay zekâ ya da makine öğrenmesinin kullanılması şeklinde iki temel yöntem bulunmaktadır. Manuel kodlama, esas itibarıyla kural tabanlı sistemlere dayanmaktadır. İkinci yöntemde ise makine, belirli ölçütlere göre verileri sınıflandıracak, bu verilerden hareketle yeni veriler üretecek ve öngörülerde bulunacak şekilde eğitilir⁵⁸.

⁵⁷ Catterwell, *Contract Interpretation*, s. 108.

⁵⁸ Catterwell, *Contract Interpretation*, s. 92.

1. Manuel Kodlama

Manuel kodlama yaklaşımı, esas itibarıyla kural tabanlı sistemlere dayanmaktadır. Bu tür sistemlerde modelleme, önceden tanımlanmış kurallar ve bu kurallara atfedilen göreceli ağırlıklar üzerinden yapılır. Bu bağlamda, manuel kodlama yoluyla bir makine, belirli yorum araç ve ilkelerini tanıyacak şekilde programlanır ve bunların somut olaya uygulanması sağlanabilir. Örneğin, lafzi yorum araçları sözlükler aracılığıyla tanımlanabilir; teleolojik yorum ise belirli sözleşme türlerinin uygulamada genellikle güttüğü amaçlar esas alınarak belirlenebilir. Bu çerçevede, her bir yorum araç ve ilkesine belirli bir sayısal değer atfedilmesi mümkündür. Bu durumda makul ve doğru olan anlam, en yüksek puanı alan anlam olarak kabul edilecektir⁵⁹.

Doğrudan sözleşme metnine dayanan yorum araç ve ilkelerine, yalnızca somut olayın koşullarından elde edilenlere kıyasla daha yüksek puan verilmesi kural olarak mümkün olsa da, bu tür bir puanlama, kullanılan ifadelerin lafzi anlamına diğer yorum araçları karşısında öncelik tanıyan ilkenin matematiksel bir yansımasından ibaret olurdu. Bununla birlikte, farklı yorum araç ve ilkelerinin göreceli ağırlığının belirlenmesi, puanların verilip ardından toplandığı salt matematiksel bir süreç olarak değerlendirilemez. Zira her bir yorum uyumsuzluğu, kendine özgü yorum araç ve ilkelerini barındırır; bu nedenle bunların önceden soyut ve genel bir biçimde derecelendirilmesi, son derece güç, hatta imkansızdır⁶⁰.

Ayrıca sözleşmenin yorumu yalnızca kuralların mekanik uygulanmasından ibaret değildir; aynı zamanda değerlendirme, takdir ve bağlamsal analiz gerektiren normatif bir faaliyettir. Bu süreçte hâkim, yalnızca mevcut verileri değil, aynı zamanda tarafların makul beklentilerini, dürüstlük kuralını ve sözleşmenin ekonomik ve işlevsel amacını da dikkate alır. Bu unsurlar ise çoğu zaman açıkça formüle edilebilir kurallar haline indirgenemez.

Bu itibarla, belirli basit ve temel ayrımlar saklı kalmak kaydıyla, otomatik bir derecelendirmenin sağlayacağı katkı oldukça sınırlı kalacaktır. Nitekim somut bir yorum uyumsuzluğunda her bir yorum araç ve ilkesine verilecek puanların belirlenmesi, kural olarak insani bir değer yargısına dayanır. Açıklanan nedenlerle, mevcut koşullar altında bir makinenin tüm

⁵⁹ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1311.

⁶⁰ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1312.

yorum araç ve ilkelerini eksiksiz biçimde tespit edip bunları birbiriyle mukayese ederek değerlendirmesi mümkün görünmemektedir.

2. Yapay Zekâ Kullanılması

Yapay zekâ, yorum sürecinin son aşamasına, yani bir sözleşme hükmünün doğru anlamının seçilmesine katkıda bulunabilir. Kural olarak, yapay zekânın bir metin içinde yoruma ilişkin emareleri tespit etmesi ve bunları önemli olabilecek yorum araç ve ilkeleriyle ilişkilendirmesi mümkün olsa da, bu olasılık büyük ölçüde başlangıç verilerinin kalitesine bağlıdır. Bu veriler ya içtihatlardan ya da yoruma muhtaç sözleşmenin kendisinden elde edilebilir. Esasında bir makine için içtihatlardan hareketle yorum araç ve ilkeleri bakımından anlam taşıyan emareleri tespit etmek daha kolaydır⁶¹.

Bunun ön koşulu, yorum uyumsuzluklarına ilişkin emsal niteliğindeki mahkeme kararlarına tam erişimin sağlanmasıdır. Bu kararlardan elde edilen ilgili veriler, farklı yorum araç ve ilkelerine göre sınıflandırılabilir. Böylece yorum ihtilaflarına özgü tipik argümantasyon kalıpları belirlenebilir. Bu durum, uygulamada başarılı ve başarısız olan argümantasyon kalıplarını ayırt etmeyi mümkün kılar. Elbette mahkeme içtihatlarının açıklayıcı etkisi sınırlıdır; zira bir sözleşmede yer alan ifadelerin anlamı, çoğu zaman farklı taraflar arasındaki başka bir sözleşmede kullanılan aynı ifadenin anlamı hakkında yeterli bilgi sağlamaz. Ancak yorum sürecinin burada olduğu gibi dört aşamalı, bilişsel bir süreç olarak kabul edilmesi halinde, içtihatlar tamamen önemini kaybetmez. Çünkü yapay zekâ, emsal kararları yalnızca mahkemelerin aynı sözleşme türünü ya da aynı sözleşme hükmünü yorumladıkları durumlara göre değil; benzer bir yorum araçları ve ilkeleri kombinasyonunu değerlendirdikleri durumlara göre de tespit etmeyi mümkün kılabilir. Bu bağlamda yapay zekâ, sözleşmeyi yorumlayan hukukçuyu yalnızca ilgili emsal kararlara yönlendirmekle kalmayacak, gelecekte yapay zekânın bir yorum uyumsuzluğunun sonucunu tahmin edebilmesi de mümkün olabilecektir. Zira yapay zekâ, emsal kararlardan elde edilen verileri kullanarak belirli bir yorum lehine olan araç ve ilkeleri belirleyebilir ve bu verileri modelleyerek mahkeme kararlarında başarılı olan araç ve ilkeleri filtreleyebilir. Uygun bir eğitimle, yapay zekâ bu bulguları yeni bir yorum uyumsuzluğuna uygulayarak muhtemel sonucu tahmin edebilir⁶².

⁶¹ Catterwell, *Contract Interpretation*, s. 109.

⁶² Catterwell, *Contract Interpretation*, s. 109-110; Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1312.

Elbette bir yorum ihtilafının tamamen matematiksel ya da nicel olarak karara bağlanamayacağı ya da bağlanmaması gerektiği itirazında bulunulabilir. Bir yorum uyuşmazlığı, yalnızca atılan gol sayısına göre kazananın belirlendiği bir futbol maçı değildir. Buna rağmen, tahmine dayalı modeller bazı ülke uygulamalarında belirli ölçüde başarıyla kullanılmaktadır⁶³. Buna Premonition⁶⁴ ve Lex Machina⁶⁵ örnek verilebilir. Premonition, 13 ülkede ve yaklaşık 200.000 içtihat örneğine dayanarak, hangi avukatın hangi hâkim karşısında hangi tür davaları kazandığını tespit etmeye yönelik veri analitiği sunan bir platformdur. LexisNexis'in sahibi olduğu Machina platformu ise, her 24 saatte bir Amerika Birleşik Devletleri yargı kararlarından veri çekmekte ve bunları işleyerek kullanıcıların hâkim, mahkeme, hukuk büroları, avukat ve taraf bazında arama yapabilmelerine ve böylece yargılama süresi, sonucu, hükmedilen tazminatın türü ve miktarı hakkında bilgi edinmelerine olanak sunmaktadır. Machina platformu bir hâkimin hangi tür davalarda hangi yönde karar verdiği konusunda öngörüler sağlar. Bu tür öngörüler gerçeğe uygun olduğu takdirde, bu tahminlerin dayandığı veriler herhangi bir hukuki argümantasyonla doğrudan ilgili olmasa bile, pratikte sözleşmenin yorumu bakımından belirli ölçüde fayda sağlayabilir⁶⁶.

Bununla birlikte, yapay zekânın içtihatlardan elde edilen veriler aracılığıyla yorum sonuçlarını öngörebilmesi, hukuk sistemlerinin yapısal ve metodolojik özelliklerinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Özellikle içtihatların hukuki kaynaklar arasındaki konumu bakımından common law ile Kıta Avrupası hukuk sistemleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

İçtihatların daha belirgin ve yönlendirici bir konuma sahip olduğu common law sistemlerinde, geçmiş mahkeme kararlarının yapay zekâ sistemlerinin eğitilmesinde kullanılması ve bu kararlar arasındaki yorum kalıplarından hareketle gelecekteki uyuşmazlıklara ilişkin öngörülerde bulunulması mümkün görünmektedir. Buna karşılık, bu yaklaşımın Kıta Avrupası hukukuna aynı yöntemle aktarılması, sözleşme yorumunun dayandığı normatif ve metodolojik unsurların yeterince dikkate alınmaması sonucunu doğurabilir.

⁶³ Müller, *Vertragsauslegungs*. 1312.

⁶⁴ Platform hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://premonition.ai> (erişim: 08.08.2026).

⁶⁵ Platform hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.lexisnexis.com/en-us/products/lex-machina.page> (erişim: 08.08.2026).

⁶⁶ Müller, *Vertragsauslegung*, s. 1314.

Nitekim Kıta Avrupası hukukunda sözleşmenin yorumlanması, yalnızca önceki mahkeme kararlarında benimsenen çözümlerin tespit edilmesine indirgenebilecek bir faaliyet değildir. Kanun hükümleri ve yorum ilkelerinin yanı sıra güven ilkesi ve somut olayın bütün koşulları yorum faaliyetinde önemli rol oynar. Özellikle tarafların birbirine uygun gerçek iradelerinin tespiti bakımından gerekli verilerin her zaman mahkeme kararlarından veya sözleşme metninden elde edilmesi mümkün olmayabilir. Sözleşme görüşmeleri sırasında gerçekleştirilen yazışmalar, tarafların sözleşmenin kurulmasından önceki ve sonraki davranışları ve somut olayın diğer özellikleri, tarafların iradelerinin belirlenmesinde önem taşır. Dolayısıyla yalnızca içtihat verileriyle eğitilmiş bir yapay zekâ sisteminin, Kıta Avrupası hukukunda sözleşme yorumunun gerektirdiği tüm unsurları dikkate alması mümkün olmayabilir.

Bu husus, yapay zekânın Kıta Avrupası hukukunda sözleşme yorumunda kullanılmasını dışlamamakta; ancak yapay zekânın işlevinin yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Yapay zekâ, yalnızca geçmiş mahkeme kararlarından hareketle belirli bir yorum sonucunu öngören bir sistem olarak değil, kanun hükümleri, öğretide kabul edilen yorum ilkeleri, içtihatlar, sözleşme metni ve somut olaya ilişkin diğer verileri hukuk uygulayıcısının değerlendirmesine sunan bir araç olarak tasarlanabilir. Bu çerçevede yapay zekâ, ilgili içtihatların ve öğretideki görüşlerin tespit edilmesi, yorum bakımından önem taşıyan unsurların sınıflandırılması, farklı yorum ihtimallerini destekleyen argümanların ortaya çıkarılması ve bunların önceki kararlarla karşılaştırılması gibi işlevleri yerine getirebilir.

Bu farklılıklar dikkate alındığında, common law sistemlerinde geçmiş içtihatlardan hareketle gelecekteki uyumsuzlıklara ilişkin öngörülerde bulunmak yapay zekânın daha belirgin kullanım alanlarından birini oluştururken, Kıta Avrupası hukukunda yapay zekânın sözleşme yorumundaki işlevinin salt içtihat temelli bir model üzerinden kurgulanması yeterli değildir. Burada esas mesele, yapay zekânın belirli bir yorum sonucunu geçmiş kararlardan hareketle öğrenmesinden ziyade, yorum faaliyetinde dikkate alınması gereken hukuki ve olgusal unsurların belirlenmesine ve farklı yorum argümanlarının sistematik biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayabilmesidir. Bu nedenle, yapay zekânın Kıta Avrupası hukukunda sözleşme yorumunda kullanılması, salt içtihat temelli bir otomasyon modeli yerine, kanun hükümleri, yorum ilkeleri, içtihatlar ve somut olayın özelliklerini birlikte değerlendiren; farklı yorum argümanlarını sistematik biçimde ortaya koyan ve nihai hukuki değerlendirmenin ve

kararın hakimın takdirinde olduğu bir karar destek aracı olarak tasarlanması daha isabetli görünmektedir.

SONUÇ

Sözleşmenin yorumlanması, rekabet halindeki yorum araç ve ilkelerinin mukayeseli olarak değerlendirildiği ve bunlar arasında bir denge kurulduğu özel bir bilişsel süreçtir. Bu bilişsel sürecin tamamen otomatikleştirilmesi henüz mümkün değildir. Bununla birlikte, manuel kodlama ve yapay zekâ, yorum sürecinin bazı adımlarının otomatikleştirilmesinde halihazırda kullanılabilecek araçlar sunmaktadır. Kodlama yoluyla belirli yorum araç ve ilkeleri otomatik biçimde formüle edilebilir. Yapay zekâ ise, içtihatlardan ilgili yorum verilerini çıkararak, benzer yorum uyumsuzluklarını konu alan emsal kararlar tespit edip ortaya koyabilmektedir. Bu tür veriler, gelecekte, yorum uyumsuzluklarının muhtemel sonucunun öngörülmesini de mümkün kılabilir.

Yapay zekânın hukukun tüm alanlarında son derece hızlı bir şekilde ilerlemesi, kaçınılmaz olarak sözleşmelerin yorumunu da etkileyecektir. Bu nedenle hukukçuların, yapay zekânın hukuki muhakeme süreçlerine ne şekilde katkı sağlayabileceğini yaratıcı ve aynı zamanda gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirmesi gerekmektedir. Bunun için hukukçuların bilişim uzmanına dönüşmesi gerekmez; bunun yerine hukuki muhakeme süreçlerinin dijitalleşmeye elverişli olacak şekilde sistematik biçimde açıklığa kavuşturulması yeterlidir. Ancak bu durum, hukuki muhakemenin dijital araçlara uyarlanması amacıyla mevcut yorum yöntemlerinden herhangi birinin terk edilmesini gerektirmez. Aksine, yapay zekânın mevcut hukuki yorum yöntemleri içerisinde hangi işlevleri yerine getirebileceğinin belirlenmesi gerekir.

Hukukun yapay zekâ karşısındaki konumunun güçlendirilebilmesi için, yalnızca sözleşmenin yorumu değil, tüm hukuki muhakeme süreçlerinin bilgi teknolojisi perspektifinden analiz edilmesi neredeyse kaçınılmazdır. Bunun için, tamamen bilişsel bir bakış açısıyla, farklı hukuki muhakeme biçimlerinin bir sınıflandırmasını yapmak faydalı olacaktır. Böyle bir girişim, geleneksel hukuk metodolojisini kullanarak, hukuki muhakeme süreçlerini bilişsel bilimler perspektifinden analiz etmeyi gerektirir. Bu bakış açısıyla, sözleşmenin kurulması, irade eksikliği nedeniyle sözleşmenin geçersizliği, sözleşmenin ifa edilmemesi veya feshi gibi süreçler de bilişsel açıdan araştırılabilir.

Belirtmek gerekir ki, özellikle sözleşme yorumunun dijitalleştirilmesi açısından aşılması gereken birtakım engeller söz konusudur. İlk olarak, sözleşme yorumunun bilişsel sürecini anlamanın zorluğu karşımıza çıkmaktadır. Yorum yapan kişi çoğunlukla çok sayıda farklı ve zaman zaman birbiriyle çelişen unsurları dikkate almak zorundadır. Bu unsurlardan hareketle bir sonuca varılırken, sezgi ve deneyim, yorum yöntem, araç ve ilkeleri kadar önemli bir rol oynar. Tüm yöntem, araç ve ilkelere rağmen hâkimlerin çoğu zaman, aynı koşullar altında yorumlanacak ifadelerle kendilerinin yükleyeceği anlamı esas almaktan başka seçenekleri kalmaz.

Sözleşme yorumunun dijitalleştirilmesi açısından ortaya çıkan bir diğer engel, yorumun bilişsel sürecinin büyük ölçüde somut olayın özelliklerine bağlı olmasıdır. Esasında her sözleşme yorumunda, yorumlanacak sözleşme, taraflar, çözülmesi gereken yorum uyumsuzluğu ve karara bağlanacak hukuki uyumsuzluk belirleyici olur. Dolayısıyla yapay zekânın sözleşme yorumunda etkin biçimde kullanılabilmesi, yalnızca yeterli miktarda veriyle eğitilmesine değil, somut olayın hukuken anlam taşıyan özelliklerini belirleyebilmesine ve bunları ilgili yorum araç ve ilkeleriyle ilişkilendirebilmesine de bağlıdır.

Bunun yanında, yapay zekânın sözleşme yorumunda kullanılabilirliği hukuk sistemlerinin yapısal özelliklerinden bağımsız olarak değerlendirilemez. İçtihatların daha belirgin ve yönlendirici bir konuma sahip olduğu common law sistemlerinde, geçmiş mahkeme kararlarından elde edilen verilerin yapay zekâ sistemlerinin eğitilmesinde ve gelecekteki uyumsuzluklara ilişkin öngörülerde kullanılmasında daha geniş bir imkân bulunduğu söylenebilir. Buna karşılık Kıta Avrupası hukukunda sözleşmenin yorumu yalnızca önceki mahkeme kararlarından hareketle şekillenmemekte; kanun hükümleri, yorum ilkeleri, tarafların gerçek iradeleri, güven ilkesi ve somut olayın özellikleri birlikte dikkate alınmaktadır. Bu nedenle Kıta Avrupası hukukunda yapay zekânın salt içtihat temelli bir otomasyon modeli olarak değil, hâkimin mevcut hukuki yorum yöntemleri çerçevesindeki değerlendirmesini destekleyen bir karar destek aracı olarak konumlandırılması daha isabetli görünmektedir.

Sonuç olarak, sözleşme yorumunun yapay zekâ aracılığıyla tamamen otomatikleştirilmesinden ziyade, yorum sürecinin belirli aşamalarında yapay zekâdan yararlanılması bugün için daha gerçekçi bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Yapay zekâ; ilgili içtihatların ve öğretideki görüşlerin belirlenmesi, yorum bakımından önem taşıyan unsurların sınıflandırılması, farklı yorum ihtimallerini destekleyen argümanların ortaya çıkarılması ve benzer uyumsuzluklardaki argümantasyon kalıplarının tespit edilmesi

bakımından önemli bir yardımcı işlev üstlenebilir. Buna karşılık, özellikle tarafların gerçek iradelerinin belirlenmesi, somut olayın bütün özelliklerinin hukukten değerlendirilmesi ve rekabet hâlindeki yorum argümanları arasında nihai tercihin yapılması, mevcut aşamada hâkimin hukuki muhakemesini gerektiren alanlar olarak varlığını korumaktadır.

Yukarıda açıklanan engellerin aşılması ve sözleşmenin yorumunun dijitalleşmesi hukukçular için rahatsız edici sonuçlar doğurabilir: Hukukçular olarak, böylesine asil, karmaşık, derinlemesine insani bir faaliyet olan sözleşmenin yorumunun, bir makine tarafından da aynı şekilde yapılabilmesi fikri çoğumuzun hoşuna gitmez; zira bu durum nihayetinde mesleki faaliyet alanımızın daralması tehlikesini gündeme getirir. Bununla birlikte, dijitalleşmenin hukuk alanındaki etkileri karşısında temel mesele, hukuki yorumun makine tarafından bütünüyle ikame edilip edilemeyeceğinden ziyade, yapay zekânın hukuki muhakemenin hangi unsurlarına ne ölçüde katkı sağlayabileceğinin belirlenmesidir. Bu nedenle, yapay zekânın sunduğu imkânların mevcut hukuki yorum yöntemlerinin yerine geçirilmesi değil, bu yöntemlerin daha sistematik, şeffaf ve etkin biçimde uygulanmasını destekleyecek şekilde değerlendirilmesi daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akipek Öcal, Şebnem. “Yapay Zekâ ve Hukuki Niteliği,” Hukuk Perspektifinden Yapay Zekâ. Ed., Erdem, Büyüksağış. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022: (ss. 7-28).
- Aksu, Mustafa. “Yapay Zekâ ve Hukuk -Teknik ve Hukuki Altyapı ve Çerçeve-”. Yapay Zekâ ve Hukuk. Ed., Mustafa Aksu. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024: (ss. 1-304).
- Akyol, Şener. *Sözleşmenin Yorumu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.
- Aldemir Toprak, Betül. *Sağlık Alanında Yapay Zekâ Sistemlerinin Kullanımı ve Hukuki Sorumluluk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025.
- Antalya, Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I. İstanbul: Legal Kitabevi, 2018.
- Biehl, Björn. “Grundsätze der Vertragsauslegung”. JuS. 50/3 (2010): (ss. 195-200).
- Bozkurt Yüksel, Ebru Armağan. “Avrupa Komisyonu’nun Yapay Zekâ Tüzük Teklifi’ne Genel Bir Bakış”. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. 13/51 (2022): (ss. 19-46).
- Catterwell, Ryan. “Automation in Contract Interpretation”. Law, Innovation and Technology. 12/1 (2020): (ss. 81-112).
- Çekin, Mesut Serdar. *Yapay Zekâ Teknolojilerinin Hukuki İşlem Teorisine Etkileri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Dalcı Özdoğan, Nurcihan. “Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti”. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 8/1 (2017): (ss. 33-52).
- Damar, Ceren. “Sözleşmenin Yorumu”. Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 1/2 (2016): (s. 88-109).
- Demir, Remzi. *Yapay Zekâ İmalatçısının Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Doğan, Erdem. *Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Gauch, Peter, Walter R. Schlupe ve Jörg Schmid. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne ausservertragliches Haftpflichtrecht, Band I*. Zürich/Basel/Genf: Schulthess Verlag, 2008.
- Güllüoğlu, Yasemin ve Fatih Erdemir. “Legal and Compliance Risks of New Technologies”. ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi. 1 (2024): (ss. 679-705).
- Heper, Altan. “Almanya’da Hukukta Yorum Üzerine Bazı Düşünceler”. Ankara Barosu Dergisi. 1 (2012): (ss. 73-85).
- Honer, Mathias ve Philipp Schöbel. “Das Gesetz über Künstliche Intelligenz im System der europäischen Digitalregulierung – Ein Überblick”. JuS. 7 (2024): (ss. 648-653).
- Huguenin, Claire. *Obligationenrecht Allgemeiner und Besonderer Teil*, Zürich 2014.
- Jäggi, Peter, Peter Gauch ve Stephan Hartmann. *Zürcher Kommentar, Art. 18 OR - Auslegung, Ergänzung und Anpassung der Verträge; Simulation*. Zürich: Schulthess Verlag, 2015.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2022.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2008.

- Kramer, Ernst A. *Berner Kommentar*, Band VI/1/1. Bern: Stämpfli Verlag, 1986.
- Merz, Hans. *Vertrag und Vertragsschluss*. Freiburg: Universitätsverlag, 1992.
- Müller, Christoph. *Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht*, Art. 1-18 OR mit allgemeiner Einleitung in das Schweizerische Obligationenrecht. Bern: Stämpfli Verlag, 2018.
- Müller, Christoph. "Vertragsauslegung und Künstliche Intelligenz". *AJP*. 12 (2024): (ss. 1306-1313).
- Oğuzman, M. Kemal ve M. Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.
- Russell, Stuart J. ve Peter Norvig. *Artificial Intelligence, A Modern Approach*. Hoboken, 2021.
- Sarıkaya, Murat. *Sözleşmenin Yorumu*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019.
- Schwenzer, Ingeborg. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Bern: Stämpfli Verlag, 2016.
- Ströbel, Lukas ve Robert Grau. "KI-gestützte Medizin-Apps". *ZD*. 11 (2022): (ss. 599-604).
- Tekinay, Selahattin Sulhi, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu ve Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bs., İstanbul 1993.
- Turan Başara, Gamze. "Avrupa Dijital Düzenleme Sisteminde Yapay Zekâ Yasası". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 73/4. (2024): (ss. 2983-3016).
- von Tuhr, Andreas ve Hans Peter. *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*, C. I, 3. Zürich: Schulthess Verlag, 1984.
- Wagner, Gerhard. "Haftung für Künstliche Intelligenz – Eine Gesetzesinitiative des Europäischen Parlaments". *ZEuP*. (2021): (ss. 545-572).
- Wiegand, Wolfgang. *Basler Kommentar*, Obligationenrecht I. Hrsg., Corinne Widmer Lüchinger ve David Oser, Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2020.
- Yacoubian, Christapor. *Die Haftung des Vertragsschuldners beim Einsatz digitaler Systeme*. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2024.
- Zech, Herbert. "Haftung für Trainingsdaten Künstlicher Intelligenz". *NJW*. (2022): (ss. 502-507).
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0237> (erişim: 05.08.2026).
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689 (erişim: 05.08.2026).
- <https://www.lexisnexis.com/en-us/products/lex-machina.page> (erişim: 08.08.2026).
- <https://premonition.ai> (erişim: 08.08.2026).